

Janusz Ankudowicz

Badania czytelnictwa w dorobku i programie prac Instytutu Książki i Czytelnictwa BN

Biuletyn Polonistyczny 20/4 (66), 67-77

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Innemu wielkiemu aktorowi poświęcone będzie studium Marii Wosiek, która zakończyła już etap prac materiałowych nad sylwetką twórczą Karola Adwentowicza.

Przedstawione tu badania wykazują różnego typu łączność wielu gałęzi sztuki z literaturoznawstwem. O wnikaniu w obręb studiów z wielu dziedzin problematyki literackiej decydować może charakter danej dyscypliny, w której słowo obecne jest jako środek wypowiedzi artystycznej. Czasem nie jest ono bezpośrednio dane, ale może tkwić u podstaw dzieła. Bywa też i tak, że charakter kultury pewnej epoki implikuje przenikanie wzajemne różnych sztuk – wówczas prace z pogranicza są podstawowym elementem zrozumienia ówczesnych zjawisk. Czasem znów odkrywcze zestawienie kilku dzieł ujawnia proveniencję któregoś z nich bądź umożliwia interpretację.

Badania interdyscyplinarne mogą, docierając do najgłębszych kategorii estetycznych, wiele pomóc w wyjaśnieniu sposobu funkcjonowania dzieła sztuki.

Mgr Danuta Kuźnicka

**BADANIA CZYTELNICTWA
W DOROBKU I PROGRAMIE PRAC
INSTYTUTU KSIĄŻKI I CZYTELNICTWA
BIBLIOTEKI NARODOWEJ**

Głównym zamiarem, którego realizację stanowi niniejszy tekst, jest zaprezentowanie – z konieczności skrótowe – dorobku i zamierzeń badawczych placówki naukowej zajmującej się poznawaniem wielu różnorodnych zjawisk powstających w procesie społecznego funkcjonowania książki.

Instytut Książki i Czytelnictwa został utworzony – jako jeden z działów Biblioteki Narodowej – w 1955 roku. W ten sposób wzbogacono repertuar prac badawczych czołowej placówki bibliotekarstwa polskiego, rozszerzono i uwspółcześniono zakres jej naukowych zainteresowań w tym okresie, w nowym statucie Biblioteki Narodowej sformułowano zadania na-

kładane na nowo powstałą placówkę: prowadzenie badań bibliotekoznawczych i badań czytelnictwa. Prowadzenie – to znaczy inicjowanie, organizowanie i wykonywanie badań empirycznych, wypracowanie reguł metodologicznych i podstaw teoretycznych. Gromadzenie informacji, charakteryzowanie zjawisk i procesów, ujawnianie uwarunkowań miało służyć racjonalizowaniu działalności praktycznej w dziedzinie bibliotekarstwa, a szczególnie silnie wiązało się z działalnością bibliotek publicznych.

Można wskazać dwie zasadnicze przesłanki powodujące, że powstała potrzeba utworzenia odrębnej placówki badawczej zobowiązanej do poznawania wielu złożonych faktów socjo-kulturowych związanych z udostępnianiem i społecznym odbiorem różnego rodzaju książek. Pierwsza zawarta jest w procesach demokratyzacji kultury, w zmianie form dostępu do jej wytworów, w eliminowaniu lub łagodzeniu przeszkód i barier uczestniczenia w kulturze. W zastosowaniu do książki oznacza to rozszerzenie granic jej społecznego zasięgu, zwiększenie liczby i zróżnicowanie publiczności czytającej. W jej obrębie coraz liczniejsze są te kręgi społeczne, których doświadczenia czytelnicze nie są bogate, kwalifikacje czytelnicze – najczęściej zaledwie elementarne, potrzeby czytelnicze – nie wykrystalizowane.

Przesłanką drugą jest dokonujące się współcześnie wzbogacanie i rozszerzanie naukowej refleksji nad kulturą, rozszerzanie pól zainteresowań socjologii kultury, socjologii literatury, literaturoznawstwa. Powstała potrzeba i spełniane były warunki, by w organizowaniu dostępu do kultury – w tym i książki – wszelkie dokonania zostały podbudowane systematycznym rozpoznaniem istoty zjawisk i procesów, dokonany zgodnie z rygorami naukowego postępowania badawczego.

Jakkolwiek w odpowiednich dokumentach i postanowieniach oznaczających zadania badawcze Instytutu nie określono szczegółowo ani zakresu, ani kierunków dociekań, to jednak w ciągu ponad dwudziestoletniej pracy, bezpośrednio przy warsztacie badawczym, uściślano zadania i weryfikowano założenia, określano główne zespoły problemów badanych oraz perspektywy ich ujmowania. W wyniku takiej "biografii" placówki naukowo-badawczej profil Instytutu – tj. przede wszystkim przedmiotowy zakres jego zainteresowań, podobnie jak i założenia metodologiczne oraz podsta-

wy teoretyczne – nie były apriorycznie narzucone, nie działały w postaci doktrynalnej, lecz formowały się w trakcie rozpoznawania problematyki, jej systematyzowania i hierarchizowania, doskonalenia, sumowania i uogólniania doświadczeń badawczych. W tych układach ukształtowała się i inna cecha działań Instytutu: przyjęcie jako pierwszego zobowiązania i naczelnego nastawienia – gromadzenia materiałów empirycznych, poznawania, analizowania i charakteryzowania zjawisk i procesów w ich rzeczywistym ukształtowaniu, w realnych uwikłaniach. W następstwie dopiero możliwe jest dokonywanie prób uogólnień, zmierzanie ku syntezom. Nie oznacza to bynajmniej rezygnacji z odwołań do szerszych kontekstów przedmiotowych i koncepcji teoretycznych, poszukiwania wspólnych, a ugruntowanych na terenie innych dyscyplin badawczych, doświadczeń, faktów poznanych, prawidłowości i uwarunkowań już stwierdzonych. Jeśli podkreślamy znaczenie, a raczej nastawienie na empirię, oznacza to przede wszystkim przekonanie, że systematyczne poznawanie zjawisk i procesów w ich rzeczywistym ukształtowaniu może podbudować i racjonalizować opinie, tezy i postulaty o charakterze normatywnym.

Rozwijanie badań nad biblioteką i nad społecznym obiegiem książki uzasadnione jest nie tylko przekonaniem, że materiały empiryczne i wnioski z badań rozszerzają i wzbogacają problematykę badawczą kilku przynajmniej dyscyplin naukowych – nauki o literaturze, socjologii literatury, socjologii kultury. Dla bezpośredniej działalności organizatorskiej w dziedzinie kultury znaczenie badań polega przede wszystkim na poznawaniu zjawisk, ograniczaniu mocy ocen intuicyjnych, wskazywaniu prawidłowości i uwarunkowań. W ten sposób jest budowany i racjonalizowany zasób informacji niezbędnych i koniecznych dla podejmowania decyzji. Dzięki tym informacjom porządkuje się myślenie o problematyce. Porządkuje – to znaczy nie tylko hierarchizuje i ustawia, lecz także eliminuje myślenie stereotypowe, uproszczone, a jakże często nietrafne. Użyteczność badań – to kształtowanie opinii, propagowanie racjonalnych postaw i wrażliwości w dostrzeganiu problematyki. Wykorzystanie wyników badań prowadzi – i tego należy od nich oczekiwać i wymagać – do zwiększenia zdolności w rozwiązywaniu problemów; raczej formuje styl myślenia i czyni je bardziej kompetentnym, niż dostarcza szybkich odpowiedzi w sprawach szczegółowych.

W pracach Instytutu już wykonanych i w programach badań zamierzonych można wyodrębnić dwa dominujące zespoły zagadnień:

1. Problemy społecznego krążenia i odbioru książek beletrystycznych, popularnonaukowych, fachowych. Celem tak zorientowanych badań jest ustalanie i korygowanie przy pomocy nowych materiałów społecznych ram obiegu różnego rodzaju książek; określanie wielkości publiczności czytającej i jej zróżnicowania; wskazywanie i objaśnianie zróżnicowanych poziomów kultury czytelniczej oraz społecznych funkcji pełnionych przez różne rodzaje książek. (Problematyką badań czytelnictwa zajmiemy się w dalszym ciągu tekstu nieco bardziej szczegółowo.)

2. W drugim nurcie zainteresowań badawczych dominują problemy działania placówki bibliotecznej. Traktowana jest ona jako instytucja kultury, której głównym zadaniem jest pośredniczenie w udostępnianiu książki oraz oddziaływanie na kształt i poziom kultury czytelniczej, rozwijanie zainteresowań i formowanie kompetencji czytelniczych. Prowadzone są prace nad organizacją sieci bibliotek publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonalnego układu przestrzennego placówek oraz efektywnej ich organizacji wewnętrznej. Przedmiotem badania jest więc zasięg oddziaływania przestrzennego biblioteki wiejskiej – podstawowego ogniwa w sieci bibliotek publicznych¹, zasady rozmieszczenia placówek bibliotecznych zależnie od typu struktury osadniczej na wsi². Prowadzone są badania nad zasięgiem oddziaływania placówki wielkomiejskiej – ich celem jest ustalenie efektywnego promienia oddziaływania biblioteki w mieście. Oczekujemy, że wyniki tych skomplikowanych i metodologicznie trudnych badań okażą się pomocne przy określeniu modelowej sieci organizacyjnej placówek bibliotecznych w mieście. W toku są również badania nad strukturą sieci bibliotek w nowym układzie administracyjnym – chodzi w nich nie tylko o scharakteryzowanie obecnego stanu organizacyjnego sieci bibliotek, lecz także o wyznaczenie ich miejsca w zespole innych instytucji kultury.

---

¹ J. Maj, J. Wołosz, Charakterystyka obsługi bibliotecznej gromady, Warszawa 1966.

² J. Maj, Modele sieci bibliotek publicznych na wsi na tle struktury osadniczej, Warszawa 1976.

Badania wewnętrznej problematyki działania placówki bibliotecznej dotyczą lokali i wyposażenia bibliotek publicznych, organizacji czasu pracy w bibliotece gromadzkiej, organizacji księgozbiorów i sposobu ich udostępniania, długofalowe badania zaopatrzenia i wykorzystania księgozbiorów bibliotecznych, badania nad różnymi formami działania bibliotek³.

Bardzo poważnym źródłem wiedzy o bibliotekach, ich rozmieszczeniu, potencjale, kręgach odbiorców, wykorzystaniu zasobów jest wydawnictwo Instytutu - "Biblioteki publiczne w liczbach"⁴. Przynosi ono podstawowe informacje dające możliwość sformułowania opinii globalnych, całościowych o stanie bibliotek, o społecznym i przestrzennym zróżnicowaniu ich rozmieszczenia, o dynamice rozwoju sieci, o społecznym zasięgu placówek różnego szczebla, o zasobach i głównych tendencjach ich wykorzystania.

Niewątpliwie wzbogacenie własnej perspektywy badawczej, wzbogacenie problematyki i możliwość konfrontacji wyników, programów, twierdzeń sformułowanych w toku dociekań przynosi kolejne seryjne wydawnictwo Instytutu - "Zeszyty przekładów"⁵, zawierające przekłady artykułów wybranych z czasopism zagranicznych. Poszczególne tomiki mają charakter monoproblemowy, przynoszą z różnych krajów opracowania dotyczące zagadnień najbardziej aktualnych i najistotniejszych z punktu widzenia działań różnego typu bibliotek.

Badania bibliotekoznawcze w całokształcie prac badawczych Instytutu zajmują doniosłe miejsce. Wyniki tych badań, wzbogacone rezultatami badań czytelnictwa, zostały wykorzystane - obok innych materiałów,

---

³ Por. dla przykładu następujące opracowania, które ukazały się w serii "Materiały informacyjne Instytutu Książki i Czytelnictwa": J. Maj, A. Zeller, K. Zinserling, Lokale i wyposażenie bibliotek publicznych w Polsce w 1970 r., Warszawa 1972; A. Danecka, T. Koperska, Organizacja czasu pracy w bibliotece gromadzkiej, Warszawa 1972; J. Wołosz, Obowiązki i czynności personelu powiatowej i miejskiej biblioteki publicznej, Warszawa 1974; J. Czarnecka, E. Szałajska, Organizacja księgozbiorów w wypożyczalniach z wolnym dostępem, Warszawa 1975; A. Danecka, Rola wystaw, odczytów i spotkań autorskich w działalności bibliotek publicznych w Polsce, Warszawa 1976.

⁴ "Biblioteki publiczne w liczbach" ukazują się od r. 1971.

⁵ Do chwili obecnej ukazało się 35 tomików "Zeszytów przekładów".

źródeł i opracowań – przy sporządzeniu ważnych dla funkcjonowania bibliotek dokumentów: "Raportu o stanie bibliotek" oraz "Programu rozwoju bibliotekarstwa"⁶.

W dalszym ciągu zaprezentowane zostaną nieco bardziej szczegółowo problemy badań czytelnictwa.

Badania czytelnictwa wyrastają z dokonań empirycznych, obfitują w zalety wynikające z tych doświadczeń, ale też genealogia ta jest obciążona bardzo istotnymi brakami. Wychodzące z praktyki społecznej zapotrzebowanie na informację, potrzeba zgromadzenia danych koniecznych dla postawienia najprostszej bodaj diagnozy wyprzedziły refleksję nad istotnymi własnościami badanego fragmentu rzeczywistości socjo-kulturowej, nad regułami i sposobami jej penetrowania. Najbardziej chyba dojmującym tego skutkiem jest, że mimo iż badania czytelnictwa dysponują bogatym dorobkiem: opublikowane prace, przeprowadzone sondaże, analizy, obserwacje, badania, zrealizowane na masowych próbach przynoszą interesujące dane i wnioski – nader trudno jest skonstruować obraz scalony, sporządzić bodaj próbę syntezy. Język analizy, pojęcia, terminologia, procedury badań, formułowane hipotezy nie mają wspólnego łącznika, nie odwołują się do jednolitych lub choćby bliskich kategorii teoretycznych. Skutkiem takich właśnie uchybień wiele wykonanych badań pozostanie jedynie doświadczeniami nie wzbogacającymi poznania.

Nie jest okolicznością sprzyjającą syntezie i to również, że książka jako przedmiot badań występuje w programach dociekań i w refleksji kilku przynajmniej dyscyplin naukowych. Książka, czytanie, komunikacja literacka znajdują się w polu zainteresowań kilku przynajmniej dyscyplin naukowych, rozmaicie zresztą związanych z tą problematyką. Różne aspekty czytelnictwa są badane i objaśniane w pracach przedstawicieli ośrodków uniwersyteckich (filologii, pedagogiki, bibliotekoznawstwa, socjologii), instytutów PAN (historyków i teoretyków literatury, socjologii, psychologii), przez pracowników większych bibliotek. Skutkiem tego jest nie tylko zgromadzenie bogatych danych faktograficznych, lecz także zróżnicowanie stanowisk i perspektyw badawczych, co w oczywisty spo-

---

⁶ "Raport o stanie bibliotek polskich", Warszawa 1974; "Program rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.", Warszawa 1977.

sób pomniejsza możliwości dokonania syntetycznego opisu obrazu czytelnictwa współczesnego.

Czym jest – w kontekście tak zróżnicowanych merytorycznie i sankcjonowanych instytucjonalnie inicjatyw i dokonań badawczych – Instytut Książki i Czytelnictwa? Jaki charakter mają badania prowadzone przez Zakład Badań Czytelnictwa tegoż Instytutu? Odpowiedź na pierwsze pytanie została już w zasadzie zawarta w uwagach, które znalazły się na wstępie. Dla jasności trzeba dobitnie podkreślić, że jest to placówka statutowo i programowo obligowana do prowadzenia badań, w których problematyka czytania jest jedną z głównych sfer zainteresowań. Nie oznacza to, że naszym dążeniem jest wypracowanie naukowej autonomii: uważamy badania czytelnictwa za specjalność badawczą silnie związaną z dyscyplinami bardziej metodologicznie i teoretycznie zasobnymi i doświadczonymi. Łącznikiem jest przedmiot badań – ujmowany z różnych punktów widzenia, rozpatrywany w wielu aspektach. Nie dążymy do separacji, lecz chcemy mieć wyraźną świadomość kontekstu przedmiotowego i naukowego. Ta perspektywa warunkuje owocność poznania.

W odpowiedzi na drugie pytanie sformułowane wyżej należy wskazać na kilka zagadnień szczegółowych, aczkolwiek bardzo istotnych.

Sprawę pierwszą można zamknąć w pytaniach o pola zainteresowań badań czytelnictwa prowadzone w Instytucie, o elementy składowe przedmiotu badań, o widzenie sposobów jego istnienia, a dalej – opisu, poznawania, przedstawiania uogólnień.

Stwierdzenie, że przedmiotem empirycznych badań czytelnictwa są różnorodne i w kilku płaszczyznach sytuujące się relacje między książką a czytelnikiem, może wydawać się tezą, oczywistą. Jednak jest to oczywistość bądź pozorna, bądź też nie zawsze sprawa jest precyzyjnie uświadamiana. W praktyce badawczej wszystkie zespoły zagadnień składających się na główny schemat badań: książka – (relacje) – czytelnik, identyfikowane są nie nazbyt wyraźnie. Nie jest oczywiste ani jednoznaczne, jak definiujemy czytelnika; wymaga wyjaśnienia sposób ujmowania książki; nie jest też oczywiste, jak można problematyzować wspomniane relacje. Nie jest wyjściem z sytuacji odwołanie się do ustaleń dokonanych i spożytkowanych na gruncie innych dyscyplin.

Pojęcia i kategorie opisu odbiorcy tekstu literackiego (odbiorca wirtualny, potencjalny) przyjmowane w nauce o literaturze nie są w pełni adekwatne do celów i kierunków poznania badań czytelnictwa. Interesuje nas czytelnik rzeczywisty, dostępny empirycznym badaniom, wchodzący w skład publiczności czytającej. Staramy się charakteryzować tego czytelnika opisując jego miejsce w układach społecznych i jego uczestnictwo w kulturze. Posługujemy się przy tym pojęciami zaczerpniętymi z języka socjologii, psychologii społecznej, socjologii kultury. Zmierzamy do ujawnienia rzeczywistych czynników społecznych, psychospołecznych i kulturowych, warunkujących zachowanie czytelnicze, stosunek do książki jako wytworu kultury, przekaznika znaczeń i stosunek do konkretnych treści przenoszonych przez książkę. Ponieważ interesuje nas rzeczywisty czytelnik, jego społecznie, kulturowo i tekstowo determinowane zachowania i decyzje czytelnicze, to znaczy, że w patrzeniu na książkę literacką i niebeletrystyczną należy starać się przyjmować i respektować jego – czytelnika – system orientacji w świecie książki. Przyjmować – to znaczy w sposób zorganizowany i celowy podejmować próby rekonstrukcji funkcjonujących w świadomości różnych kategorii czytelników zespołów pojęć dotyczących książki. Tak zorientowane postępowanie badawcze powinno wyjaśnić, w jakich kategoriach, przy pomocy jakiego zestawu pojęć rzeczywisty czytelnik przestrzega i identyfikuje różne rodzaje książek i różne elementy tekstów.

Badania czytelnictwa interesują się książką w sytuacji czytelniczego odbioru. W polu zainteresowań tych badań znajdują się różne kategorie publikacji. Badamy czytelnictwo książek literackich, popularnonaukowych, fachowych, poradnikowych. Wykraczamy więc poza krąg literaturoznawstwa, a w konsekwencji – w ograniczonym zakresie przydatne są pojęcia i kategorie analizy tekstu literackiego wypracowane na gruncie tej dyscypliny. Uzasadnione i rokujące poznawczo natomiast wydaje się przyjęcie generalnej perspektywy: traktowanie książki jako jednego z tekstów funkcjonujących w kulturze. Rezygnując z rozważania wielu subtelności – dla dobitniejszego zaznaczenia przyjmowanych w naszych badaniach zasad – można powiedzieć, że książka, jako forma przekazu treści symbolicznych, ma własną, swoistą morfologię, własną gramatykę;

natomiast z mniejszym przekonaniem możemy orzekać, że w czytelniczym odbiorze pełni ona swoiste, z nią tylko i wyłącznie związane funkcje społeczne. W ślad za przyjęciem takiej reguły orientującej powinny następować badania empiryczne, weryfikujące te założenia bądź przynoszące przesłanki pomocne w skonstruowaniu innych hipotez wyjściowych.

Książkę, czytanie, wybory czytelnicze, odbiór różnego rodzaju tekstów rozpatrujemy w kontekście społecznych struktur, wzorów uczestniczenia w kulturze, ujawnionych wartości i potrzeb. Ujmujemy książkę jako jedną z form intersubiektywnej komunikacji, co stwarza – naszym zdaniem – szansę poznania rzeczywistego, empirycznie uchwytnego jej miejsca w procesie społecznego krążenia przekazów symbolicznych, mówienia o rzeczywistych społecznych ramach jej obiegu, wskazywania aktywnych mechanizmów kształtujących publiczność czytającą, wybory czytelnicze, odbiór różnego rodzaju tekstów. Spodziewamy się, że w ten sposób i w tej perspektywie możliwa jest realizacja naczelnego celu badań czytelniczych: wskazywania i objaśniania rzeczywistej (rzeczywistych) funkcji społecznych książki (różnego rodzaju książek) takich, jakie się ujawniają w sytuacjach czytelniczego odbioru.

W budowaniu wiedzy o współczesnym stanie czytelnictwa udział Instytutu wydaje się znaczący. Zespół pracowników Instytutu zdołał zgromadzić – jakkolwiek niepełne i wymagające stałego wzbogacania i aktualizacji – materiały na pewno przydatne dla nieintuicyjnego poznania i interpretowania niektórych kwestii składających się na proces nader skomplikowany – społeczny obieg książki.

Wyniki tych badań publikowane są w serii "Z badań nad czytelnictwem", w periodykach bibliotekarskich, w czasopismach społeczno-literackich, w postaci materiałów szkoleniowych, w formie odczytów i wykładów⁷.

---

⁷ W serii "Z badań nad czytelnictwem" ukazało się dotychczas 14 prac. Ostatnią była publikacja K. Kraśniewskiej, *Czytelnictwo kobiet*, Warszawa 1973. Jako nr 15 ukaże się praca J. Ankudowicza, *Książka w kulturze uprzemysławianego ośrodka lokalnego*. Ponadto w serii "Materiały informacyjne IKiCz" ukazały się prace dotyczące czytelnictwa: E. i E. Wnuk-Lipińscy, *Problematyka kształtowania się potrzeb czytelniczych*, Warszawa 1975; G. Straus, *Prasa techniczna w opiniach jej odbiorców*, Warszawa 1976.

Przeprowadzone badania dotyczące zasięgu książki w różnych zbiorowościach i środowiskach – małe miasta, wieś, dzielnica wielkiego miasta, młodzież wiejska, środowisko młodzieży robotniczej, ośrodek lokalny w rejonie uprzemysławianym – pozwalają oznaczyć społeczne ramy obiegu książki. Określając społeczny zasięg książki, wykazano wielkość publiczności czytającej, jej zróżnicowanie ze względu na cechy społeczne, częstość kontaktu z książką, dominujący kierunek wyborów czytelniczych.

Dokonano opisu cech wyodrębniających publiczność czytającą od innych audytoriów przekazów kulturalnych. W zgodzie z ustaleniami dokonanymi przez innych autorów wskazano, że czytelnicy – to kategoria szczególnie otwarta na wszelakie przekazy treści kultury.

Zanalizowano również główne, podstawowe uwarunkowania określające zasięg książki, aktywność czytelniczą, kierunki wyborów czytelniczych. Na ogół i najczęściej poszukiwano owych uwarunkowań w cechach społecznych, znacznie rzadziej badano zależności wiążące się z zasobem doświadczeń kulturalnych i społecznych. Zróżnicowane zachowanie czytelnicze objaśniano zróżnicowaniem statusu społecznego, cechami społeczno-demograficznymi, czynnikami ekologicznymi; wskazywano na rozstrzygającą rolę poziomu wykształcenia w kształtowaniu wszystkich aspektów czytelnictwa.

Zgromadzono materiały empiryczne, zebrane w różnych środowiskach i kategoriach społecznych, obrazujące główne kanały rozchodzenia się książki i główne źródła jej udostępniania. Dane te uzasadniają wniosek, że w czytelnictwie masowym szczególnie ważną rolę odgrywa biblioteka.

Najbardziej skąpo w naszych dotychczasowych badaniach prezentowana jest problematyka recepcji. Świadomość i rozpoznanie mechanizmów kierujących odbiorem tekstów jest bardzo niepełne. Z tego też względu w najbliższych planach badawczych stosunkowo najwięcej uwagi poświęcamy tym zagadnieniom. Inicjujemy badania odbioru masowych serii, powieści popularnej, kompetencji czytelniczych, recepcji książki popularnonaukowej, fachowej. Zamierzamy zgromadzić materiały, które pozwolą sformułować bodaj częściową, bodaj niepełną odpowiedź na doniosłe pytania: kto? kierowany jakimi motywami? w jaki sposób? z jakim skutkiem?

- czyta różnego rodzaju książki. Nie są to zamierzenia proste ani problemy łatwo poddające się badawczej penetracji. Niemniej podjęcie ich jest konieczne, bowiem bez tego rodzaju danych nie sposób wyjaśnić socjo-kulturowego znaczenia książki, ukazać jej miejsca w obrazie kultury współczesnej.

Dr Janusz Ankudowicz

Z DZIAŁALNOŚCI MUZEUM LITERATURY IM. ADAMA MICKIEWICZA W WARSZAWIE

Sprawozdanie z działalności Muzeum Literatury ukazało się dotychczas w "Biuletynie Polonistycznym" dwukrotnie: pierwsze (BP 1974, z. 53) stanowiło podsumowanie, z konieczności bardzo skrótowe, ponad 20-letniej działalności Muzeum Mickiewicza, a następnie Muzeum Literatury; drugie (BP 1976, z. 62) obejmowało okres od początku roku 1974 do lata 1976. Obecnie, przechodząc do systematycznych, rocznych sprawozdań, należy powiedzieć o działalności Muzeum w okresie do 1 sierpnia 1977 r.

Prace Muzeum biegły zawsze dwutorowo: obejmowały, z jednej strony - gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów, z drugiej - wystawy, wieczory i inne formy działalności naukowo-popularyzatorskiej.

Spośród tych ostatnich należy przede wszystkim wymienić ekspozycję poświęconą Słowackiemu pt. "W ogniach - w szelestach - w zachwyce- niach - w śpiewie", włączoną do programu Warszawskiej Jesieni Poezji 1976, a otwartą 20 września 1976 r. Twórczość poety prezentowana jest na tej wystawie - na przykładzie niektórych utworów - środkami teatralnymi, przy szczególnie rozbudowanej scenografii, a prócz tego poprzez oryginalne malarstwo (np. Jacka Malczewskiego). Ponadto czynna jest w Muzeum (czerwiec - sierpień 1977) wystawa rysunków dzieci rosyjskich zatytułowana "Puszkini oczami dzieci", nadesłana przez Muzeum Puszkina w Moskwie.